

Přesto koncem období středověku již spolu někteří panovníci udržují natolik intenzivní vztahy, že zakládají ministerstva zahraničních věcí a vyměňují si stále diplomatické zástupce.

Skutečný mezinárodní systém se ovšem formuje až v *novověku* – v době soužití *národních států* a diplomatického stvrzení této koexistence po třicetileté válce *Vestfálským mírem v r. 1648*.

2. Novověký mezinárodní systém

2.1 Tradiční mezinárodní systém

I novověký mezinárodní systém se vyvíjí. *Současnému* mezinárodnímu systému předcházela systém *tradiční*.

Tradiční mezinárodní systém se v první fázi vyznačuje *nízkým stupněm organizovanosti*. Míra jeho soudržnosti postupně roste. Přesto, podle našeho názoru, již v 17. století splňuje znaky požadované pro vznik sociálního systému. Jednotící vlastností je především uplatňování zásady svrchované rovnosti.

Nízký stupeň organizovanosti systému vyplývá z určité nevyváženosti vztahů mezi subjekty. Ve vztazích převažuje odstředivá síla suverenity, která posiluje aktivitu jednotlivých států vedených svými národními zájmy a oslabuje aktivitu společnou. Odpor společenského prostředí (I.4) je pocíťován v počátečním období slaběji a působí jen jako konečná překážka rozpínivosti jednotlivých států. Z toho důvodu i z důvodu nedostatku společných zájmů jej státy chápou většinou s nevolí, z čehož plyne snaha tuto překážku překonat. Vztahy reciprocity jsou proto spíše příležitostné a realizují se hlavně na dvoustranné úrovni. Mnohostranné kontakty zprvu vznikají jen výjimečně – alianční poměry v souvislosti s širšími ozbrojenými konflikty. Nevyváženost individuálních vztahů mezi státy se v rámci celku mezinárodního společenství vyrovnává, ovšem za cenu nižšího stupně organizovanosti systému.

Dalším podstatným znakem tradičního mezinárodního systému, v němž chování jeho subjektů motivuje především vlastní zájem, je skutečnost, že v něm jako nejmocnější regulátor funguje *reálná síla* jeho subjektů.

Důsledkem převažujícího vlivu suverenity, která tenduje k podřízení si všech jiných mocenských center, i systematického používání síly v mezinárodních vztazích je skutečnost, že subjekty tradičního mezinárodního systému jsou výlučně státy a to činí tento systém *nedemokratickým*. Jiným charakteristickým rysem je *živelnost jeho působení*. Dochází permanentně k destabilizování a opětné stabilizaci tohoto systému. Destabilizaci a opětnou stabilizaci provází *fluktuační konkrétních subjektů mezinárodního systému i nepřetržité změny v jejich reálném postavení*, neboť v konfrontaci síly musí svou existenci i vliv neustále obhajovat, což se přirozeně vždy podaří jen některým z nich. Fluktuační konkrétních subjektů ovšem nenarušuje jednotu systému, protože vztahy mezi měnícími se subjekty mají neměnnou povahu, tzn. lze je charakterizovat jako vztahy svrchované rovnosti.

Jedním z normativních subsystémů tradičního mezinárodního systému je i *systém mezinárodního práva*. Vztah mezi oběma systémy nese rovněž charakteristické znaky, které jsou z velké části výrazem vlastností samotného mezinárodního systému. Rovněž systém mezinárodního práva charakterizuje nízký stupeň organizovanosti. Jeho postavení v tradičním mezinárodním systému lze označit jako *málo autonomní*.

Příčiny tohoto stavu jsou vícero. V systému, jehož živelným regulátorem je moc a síla jeho subjektů, se nutně právo ocitá ve vleku mocenské reality a nemůže plnit většinu svých funkcí (I.7).

Poněvadž odpor prostředí je pocítován státy méně intenzivně a existuje malý okruh jejich společných zájmů, jsou předpoklady pro působení tohoto práva v mezinárodním systému omezené. Mezinárodní právo pak není schopno výrazněji ovlivňovat působení mezinárodního systému – také proto, že v důsledku popsanych okolností je toto právo po dlouhé období výrazně *partikularizováno*, tj. nabízí málo všeobecně závazných modelů chování. Deficit autonomie systému mezinárodního

práva je umocněn i skutečností, že nečetné normy mezinárodního práva, které nabízejí všeobecně závazné modely chování, mají takřka výlučně obyčejovou povahu. Jsou tedy věrným odrazem živelné, již existující praxe subjektů mezinárodního systému a přebírají jeho charakteristické vlastnosti.

Návaznost obsahu mezinárodního práva na reálnou praxi vyjadřoval a zajišťoval *princip efektivity*. Měl bytostně relativní povahu. Jeho obsah se nepřetržitě modifikoval v závislosti na změnách v ekonomickém, vojenském i technologickém vybavení států. Právě princip efektivity (legalizace fakticky dosaženého stavu) představoval onen podstatný prvek, jenž překonal charakter vztahů „předvestfálského“ modelu mezinárodního práva, přivodil jeho zánik a výrazně napomohl sjednocení systému tradičního mezinárodního práva (například přechod od fiktivní k efektivní okupaci jako titul k nabytí státního území).

Mezinárodní právo nejlépe plní funkci dodatečné „zbraně“, nástroje silných, která má posílit jejich akční schopnosti. Hlavním úkolem tohoto práva je konzervovat a chránit změny reality dosažené silou (např. institutem efektivní okupace). Ve vztazích mezi mocnými a slabšími státy má potvrdit nadřazenost prvních a podřízenost druhých (např. instituty mezinárodního protektorátu, kapitulace a vasality) a tam, kde k mocenskému diktátu z nedostatku potřebného potenciálu nedojde, má se postarat o jejich izolaci (např. institutem uznání státu, omezováním okruhu subjektů na „křesťanské“ či „civilizované“ státy). Ve vztahu k velmocím je mezinárodní právo určeno k tomu, aby jim poskytlo privilegované postavení (např. v diplomatickém právu).

Naznačený vztah mezi mezinárodním systémem a systémem mezinárodního práva je zdrojem konfliktů. Tradiční mezinárodní systém je trvale plný napětí, které vyvolávají konfrontace zájmů států prosazovaných silou. Momentální mocenské poměry stabilizují mezinárodní systém živelně v nových a nových rovinách. Mezinárodní právo neustále tenduje k fixování a uchování těchto mocenských poměrů. Nicméně, dojde-li k jejich změně, není schopno okamžitě reagovat. Zpoždění je způsobeno formálními požadavky na tvorbu práva, jež si vyžadují čas. Vzniká tak určitý rozpor mezi dynamickou mocenskou